

В. В. Солопенкоаспірант кафедри фінансового права
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ПОРЯДОК ФІНАНСУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В УКРАЇНІ

У статті автором розкрито порядок фінансування фізичної культури та спорту в Україні. Визначено особливості фінансування цієї сфери діяльності залежно від напрямків. Аргументовано необхідність запровадження дієвих кроків щодо підвищення фінансування фізичної культури та спорту в Україні.

Ключові слова: видатки, спорт, паралімпійський спорт, бюджет, правове регулювання, фізична культура й спорт.

Постановка проблеми. В Україні закладається тенденція поступового наближення обсягів видатків на фізичну культуру й спорт, які здійснюються з державного й місцевих бюджетів, до рівня середніх європейських показників. Видатки з бюджетів усіх рівнів спрямовуються на фінансування таких напрямів фізичної культури та спорту: 1) забезпечення фізичного виховання на сучасному рівні в державних і комунальних навчальних закладах; 2) забезпечення діяльності спортивних шкіл, інших суб'єктів державного сектора; 3) підготовка за державним замовленням фахівців у вищих навчальних закладах за напрямом «Фізична культура і спорт» і підвищення їхньої кваліфікації тощо [1, п. 20]. У той же час наявність задекларованих напрямів на практиці не означає їх реалізацію, а суми фінансування, які виділяються з державного та місцевих бюджетів, бажають кращого. Зазначена ситуація спричиняє недофінансування такої сфери соціально-культурного життя населення, як фізична культура та спорт.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням окремих аспектів визначення поняття «видатки», видів і особливостей видатків присвячено наукові праці Г.В. Бех, Л.К. Воронової, О.О. Дмитрик, М.В. Карасьової, І.Є. Криницького, А.А. Нечай, І.В. Розпутенко, Х.В. Пешкової, Ч.Д. Циренжапова й інших. Окремі питання правового регулювання видатків на соціально-культурну сферу були предметом дисертаційних досліджень А.О. Монаєнка й О.В. Солдатенко. Однак комплексного дослідження правового регулювання видатків саме на фізичну культуру та спорт ще не здійснено.

Мета статті – розкриття порядку фінансування фізичної культури та спорту в Україні.

Виклад основного матеріалу. Основоположні засади фінансування закладів сфери фізичної культури й спорту визначені в Законі України «Про фізичну культуру і спорт», у якому передбачено таке:

1) фінансування діяльності спортивних клубів здійснюється за рахунок коштів власника (засновника), інших джерел, не заборонених законодавством;

2) фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл здійснюється за рахунок коштів власника (засновника), відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством. Умови оплати праці працівників дитячо-юнацьких спортивних шкіл, заснованих органами державної влади й органами місцевого самоврядування, розробляються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, і затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури та спорту;

3) фінансування спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством;

4) фінансування шкіл вищої спортивної майстерності здійснюється за рахунок коштів власника (засновника), відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством;

5) фінансування центрів олімпійської підготовки здійснюється за рахунок коштів власника (засновника), інших джерел, не заборонених законодавством. Фінансування державних і ко-

мунальних центрів здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету;

6) фінансування діяльності центрів студентського спорту вищих навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів власника (засновника), відповідного бюджету, інших джерел, не заборонених законодавством;

7) фінансування діяльності центрів фізичного здоров'я населення здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету й інших джерел, не заборонених законодавством;

8) фінансування Українського центру з фізичної культури й спорту інвалідів і регіональних центрів із фізичної культури й спорту інвалідів, створених органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, здійснюється за рахунок коштів державного й місцевого бюджету відповідно;

9) місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування в установленому порядку можуть надавати за рахунок коштів місцевих бюджетів фінансову підтримку осередкам всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, зокрема для проведення фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів, їхньої діяльності та для діяльності заснованих ними дитячо-юнацьких спортивних шкіл;

10) функціонування штатної команди національних збірних команд України, фінансування підготовки національних збірних команд та участі в міжнародних спортивних змаганнях здійснюється за рахунок коштів державного бюджету й інших джерел, не заборонених законодавством.

Питання, що стосуються особливостей і порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку фізичної культури, спорту вищих досягнень і резервного спорту, регламентовані в Постанові Кабінету Міністрів України від 29.02.2012 р. № 152 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку фізичної культури, спорту вищих досягнень і резервного спорту» [2]. Цим актом чітко визначено розпорядників бюджетних коштів для розвитку фізичної культури, спорту вищих досягнень і резервного спорту; напрями спрямування бюджетних коштів для розвитку фізичної культури, спорту вищих досягнень і резервного спорту; порядок розподілу бюджетних коштів за напрямками.

Водночас визначено, що не допускається спрямування бюджетних коштів на таке: 1) при-

дбання товарів і послуг за напрямками, що не зазначені в п. 3 Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку фізичної культури, спорту вищих досягнень і резервного спорту; 2) придбання для проведення спортивних заходів загальнодержавного й міжнародного рівня товарів і послуг, використання яких безпосередньо не пов'язане з організацією та проведенням зазначених заходів, участю в них; 3) оплату участі в міжнародних змаганнях, що проводяться за кордоном, для осіб, які безпосередньо не здійснювали підготовку спортсменів національної збірної команди до зазначених змагань, а також тих, участь яких у таких змаганнях не є обов'язковою відповідно до регламенту їх проведення, зокрема посадових осіб державних органів, а також підприємств, установ і організацій; 4) надання фінансової підтримки базам, доходи яких від провадження господарської діяльності за попередній звітний період (рік, квартал) перевищують їх видатки; 5) проектування, будівництво, капітальний ремонт і реконструкцію будівель і споруд, призначених для розвитку видів спорту, що не передбачені для бази Постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2006 р. № 30 «Про затвердження Порядку надання закладу фізичної культури й спорту статусу бази олімпійської, паралімпійської та дефлімпійської підготовки й переліку закладів, яким надано такий статус»; 6) придбання базами обладнання й інвентарю, які не належать до спортивного чи не пов'язані із забезпеченням належного функціонування бази; 7) проведення базами нових робіт із капітального ремонту чи реконструкції будівель і споруд у разі наявності незавершених робіт на інших будівлях і спортивних спорудах, на проведення яких виділялися бюджетні кошти в попередніх бюджетних періодах, і за відсутності коштів, необхідних для їх завершення протягом поточного бюджетного періоду; 8) надання фінансової підтримки громадським організаціям для забезпечення їхньої діяльності та здійснення ними заходів, крім національних спортивних федерацій з окремих олімпійських видів спорту, які беруть участь у проведенні експерименту щодо їх залучення Міністерством молоді та спорту України до організації й проведення спортивних заходів; 9) придбання послуг через посередників; 10) здійснення видатків, які фінансуються за рахунок інших бюджетних програм [2].

Порядок установлення норм витрат на проведення спортивних заходів державного

та міжнародного рівня затверджений Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження норм витрат на проведення спортивних заходів державного та міжнародного рівня» від 18.09.2013 р. № 689. Цим актом затверджено «Порядок забезпечення харчуванням за рахунок коштів державного бюджету учасників спортивних заходів державного та міжнародного рівня, що проводяться на території України»; «Порядок забезпечення лікарськими засобами та виробами медичного призначення спортсменів – учасників спортивних заходів державного та міжнародного рівня»; групи видів спорту, визнаних в Україні, з урахуванням добового розподілу енергетичних потреб; добову норму готових до вживання продуктів харчування в раціоні учасників спортивних заходів державного та міжнародного рівня; коефіцієнти застосування норм готових до вживання продуктів харчування в раціоні учасників спортивних заходів державного та міжнародного рівня з урахуванням добового розподілу енергетичних потреб, групи видів спорту, виду спортивного заходу; грошову норму витрат на забезпечення спортсменів – учасників спортивних заходів державного та міжнародного рівня лікарськими засобами та виробами медичного призначення [3].

У Постанові Верховної Ради України «Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури й спорту в Україні в умовах децентралізації влади» від 19.10.2016 р. № 1695-VIII визначено необхідність уповноваженому центральному органу виконавчої влади до 1 грудня поточного року розробляти та надавати Міністерству фінансів України детальні розрахунки щодо додаткових видатків і субвенції на часткове фінансування дитячо-юнацьких спортивних шкіл і їх обґрунтування, розподіл обсягів субвенції в розрізі відповідних місцевих бюджетів із визначенням обґрунтованих і єдиних критеріїв запропонованого розподілу; удосконалити роботу із залучення інвесторів, меценатів для відновлення та реконструкції наявної спортивної інфраструктури; сприяти підвищенню матеріального заохочення тренерів, насамперед тих, які працюють у системі дитячо-юнацького та резервного спорту.

Місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування рекомендовано в установленому порядку вжити заходів щодо підпорядкування дитячо-юнацьких спортивних шкіл комунальної форми власності структурним підрозділам місцевих державних адміні-

страцій, органів місцевого самоврядування, що реалізують державну політику у сфері фізичної культури й спорту, із метою впорядкування фінансування таких закладів за рахунок видатків місцевих бюджетів; спрямування в установленому порядку на відновлення спортивної інфраструктури коштів державного фонду регіонального розвитку та субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій; забезпечення підтримки діяльності спортивно-оздоровчих таборів для оздоровлення та відпочинку дітей, які займаються спортом. Передбачено також необхідність забезпечення щорічного збільшення обсягу видатків із місцевих бюджетів для розвитку фізичної культури й спорту; вирішення питань поліпшення житлово-побутових умов спортсменів – учасників XXXI літніх Олімпійських ігор, XV літніх Паралімпійських ігор, X Всесвітніх ігор із неолімпійських видів спорту та їхніх особистих тренерів, передусім внутрішньо переміщених осіб; створення в установленому порядку за рахунок коштів місцевих бюджетів штатних спортивних команд резервного спорту та центрів олімпійської підготовки.

Із метою забезпечення реалізації права громадян на заняття фізичною культурою й спортом внесена рекомендація новообраним головам об'єднаних територіальних громад затвердити програми розвитку фізичної культури та спорту й забезпечити їх фінансування [4].

Фінансування для учасників спортивних заходів місцевого рівня, що проводяться на території певної області, здійснюється за рахунок коштів обласного бюджету. Так, наприклад, розпорядженням Київської обласної державної адміністрації «Про затвердження норм витрат на проведення спортивних заходів місцевого рівня» від 19.12.2014 р. № 21/823 визначено, що видатки на забезпечення харчуванням здійснюються в межах і за рахунок бюджетних коштів, відповідно до затверджених норм витрат учасників спортивних заходів [5].

Розпорядженням голови Київської обласної державної адміністрації від 10.12.2014 р. № 425 «Про затвердження порядку забезпечення лікарськими засобами та виробами медичного призначення спортсменів – учасників спортивних заходів місцевого рівня» передбачено, що видатки на забезпечення лікарськими засобами та виробами медичного призначення спортсменів здійснюються в межах і за рахунок

коштів, передбачених в обласному бюджеті на відповідний рік.

До спортивних заходів, під час проведення яких спортсмени забезпечуються продуктами харчування, лікарськими засобами та виробами медичного призначення за рахунок обласних бюджетних коштів, належать такі:

- спортивні заходи, включені до Єдиного календарного плану обласних спортивно-масових заходів, Всеукраїнських, міжнародних змагань і молодіжних заходів на відповідний рік, затвердженого управлінням молоді та спорту Київської облдержадміністрації, зокрема, обласні чемпіонати, Кубки, офіційні змагання та навчально-тренувальні збори команд і спортсменів із різних видів спорту;

- фізкультурно-оздоровчі, спортивні заходи з видів спорту інвалідів, збори й табори з фізкультурно-спортивною реабілітації інвалідів;

- спортивні заходи, що проводяться центром, школою вищої спортивної майстерності, училищем, ліцеєм і школами, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів.

Видатки на забезпечення лікарськими засобами та виробами медичного призначення спортсменів здійснюються організатором, що проводить спортивний захід, згідно із затвердженим кошторисом витрат на проведення такого заходу та грошовими нормами витрат на забезпечення спортсменів – учасників спортивних заходів лікарськими засобами та виробами медичного призначення [6].

У той же час порядок оплати й умови праці працівників бюджетних установ, закладів і організацій галузі фізичної культури й спорту урегульовані Наказом Міністерства України у справах молоді та спорту «Про впорядкування умов оплати праці працівників бюджетних установ, закладів і організацій галузі фізичної культури й спорту», яким передбачене право керівників бюджетних установ, закладів і організацій фізичної культури й спорту в межах фонду заробітної плати, затвердженого в кошторисах, установлювати таке: 1) конкретні розміри посадових окладів працівникам бюджетних установ, закладів і організацій фізичної культури й спорту згідно із затвердженими схемами тарифних розрядів, доплат і надбавок до них; 2) посадові оклади заступників керівників бюджетних установ, закладів і організацій фізичної культури й спорту, заступників керівників структурних підрозділів цих установ, закладів і організацій на 5–15 відсотків, головних бухгалтерів –

на 10–30 відсотків, помічників керівників – на 30–40 відсотків нижче ніж посадовий оклад відповідного керівника, визначений за схемами тарифних розрядів, затверджених Наказом; 3) надбавки працівникам; 4) доплати працівникам; 5) матеріальну допомогу працівникам, зокрема й на оздоровлення, у сумі не більше ніж один посадовий оклад (одна ставка заробітної плати, тарифна ставка) на рік, крім матеріальної допомоги на поховання; 6) посадові оклади (ставки заробітної плати, тарифні ставки) керівникам, фахівцям, службовцям, робітникам структурних підрозділів і окремим працівникам установ, закладів і організацій галузі, посади (професії) яких не передбачені Наказом, у розмірах, установлених для аналогічних категорій працівників бюджетних установ, закладів і організацій відповідних галузей.

Якщо не варто розраховувати на фінансування з державного бюджету, то доводиться покладатися на власні джерела фінансування (накопичення). До таких належать надходження від реалізації спортивного інвентарю, спортивно-методичної літератури; кошти від платних послуг, від проведення змагань і надходження від трансляції спортивних заходів; відрахування членських внесків (для спортивних товариств); надходження від грошових і товарно-грошових лотерей тощо.

Звичайно, що власних надходжень буде недостатньо для покриття витрат на організацію фізкультурно-спортивною діяльності, утримання та розвиток інфраструктури, підготовку висококваліфікованих кадрів, для оплати їхньої праці. Наявна диспропорція між надходженнями й витратами у сфері фізичної культури й спорту пояснюється швидким зростанням витрат на фізичну культуру й спорт, на науку в обладнанні й одязі спортсменів. Отже, є невідкладна потреба в додаткових джерелах фінансування фізичної культури й спорту. Саме тому, крім бюджетного фінансування використовуються банківські кредити, власні кошти спортсменів, фінансові ресурси окремих державних чи приватних підприємств, профспілкові кошти та спонсорська допомога.

Висновки і пропозиції. На підставі вищевикладеного вважаємо, що з кожним роком усе більшого розмаху набувають інші джерела фінансування (використання відрахувань місцевих комунальних структур, торговельних закладів, транспортних організацій і засобів комунікації (мобільного зв'язку) тощо). Усе активніше використовуються кошти соціальних фондів.

Економічний ефект сфери можна поділити на прямий і непрямий. Прямий ефект сприяє економії таких прямих вкладень, як прибуток від реалізації послуг; коштів від лотерей і спортивних заходів; надходжень від комерційних компаній; коштів від виробництва й реалізації товарів спортивного й туристичного спрямування. Непрямі витрати відбивають підвищення продуктивності та якості праці (спортивні досягнення). Партнерами спонсорів є спортивні федерації, професійні клуби, спортивні школи, окремі спортсмени, національний олімпійський комітет і національні збірні.

Найчастіше спонсорську підтримку отримують ті види спорту, змагання з яких приваблюють велику кількість глядачів або транслюються по телебаченню. Традиційно представники автомобільного спорту отримують спонсорські кошти від нафтових і газових компаній; боксери – від фірм, що виробляють товари для чоловіків; художні гімнастки – від фірм, що виробляють товари для жінок тощо. Формами спонсорства можуть бути такі: надання коштів; закупівля призів; надання спортивної форми, інвентарю й обладнання; оплата транспортних послуг, проживання й харчування тощо.

Серед спонсорів є фірми, що виготовляють продукцію спортивного й туристичного призначення; фірми, що обслуговують туристів, фізкультурників і спортсменів (продукти харчування, засоби особистої гігієни й ліки); фірми, послугами яких користуються спортсмени (страхові компанії, банки, авіакомпанії, залізничний і автомобільний транспорт); здавалося б, далеко від спорту виробники (вино-горілчані й тютюнові фабрики, виробники моторних мастил і автозаправні корпорації тощо) [8, с. 3–5].

Таким чином, адекватне фінансування сфери фізичної культури й спорту, крім виконання важливої соціальної функції, сприяє загальному розвитку держави, підіймає її престиж на міжнародній арені. Водночас в умовах кризи й війни з Росією, неподоланої корупції в Україні фізична культура й спорт фінансуються державою за залишковим принципом. Така ситуація негативно позначилася на розвитку цілої низки видів спорту. За цих умов держава й спортивні федерації змушені були визначитися з пріоритетними видами спорту, які варто розвивати й матеріально підтримувати. Особливого розгляду потребує питання фінансування занять

фізичною культурою й спортом людей з обмеженими фізичними можливостями.

Список використаної літератури:

1. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту: Указ Президента України від 28.09.2004 р. № 1148/2004. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004/print>.
2. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку фізичної культури, спорту вищих досягнень та резервного спорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.02.2012 р. № 152. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/152-2012-p>.
3. Про затвердження норм витрат на проведення спортивних заходів державного та міжнародного рівня: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2013 р. № 689. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/689-2013-%D0%BF>.
4. Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади: Постанова Верховної Ради України від 19.10.2016 р. № 1695-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1695-19/print>.
5. Про затвердження норм витрат на проведення спортивних заходів місцевого рівня: Розпорядження Київської обласної державної адміністрації від 19.12.2014 р. № 21/823. URL: http://kyiv-oblosvita.gov.ua/osvitnya-diyalnist/index.php?catid=2&id=525&option=com_content&view=article.
6. Про затвердження порядку забезпечення лікарськими засобами та виробами медичного призначення спортсменів – учасників спортивних заходів місцевого рівня: Розпорядження голови Київської обласної державної адміністрації від 10.12.2014 р. № 425. URL: http://kyiv-oblosvita.gov.ua/osvitnya-diyalnist/index.php?catid=2&id=525&option=com_content&view=article.
7. Про впорядкування умов оплати праці працівників бюджетних установ, закладів та організацій галузі фізичної культури і спорту: Наказ Міністерства України у справах молоді та спорту від 23.09.2005 р. № 2097. URL: http://kyiv-oblosvita.gov.ua/osvitnya-diyalnist/index.php?catid=2&id=525&option=com_content&view=article.
8. Нікітенко С.В. Специфіка здійснення заходів із фінансування фізичної культури та спорту в Україні в умовах кризи. Теорія та практика державного управління, 2016. № 2(53). С. 1–5.

Солопенко В. В. Порядок финансирования физической культуры и спорта в Украине

В научной статье автором раскрыт порядок финансирования физической культуры и спорта в Украине. Определены особенности финансирования данной сферы деятельности в зависимости от направлений. Аргументирована необходимость действенных шагов по повышению финансирования физической культуры и спорта в Украине.

Ключевые слова: *расходы, спорт, паралимпийский спорт, бюджет, правовое регулирование, физическая культура и спорт.*

Solopenko V. V. The order of financing of physical culture and sports in Ukraine

In this scientific article the author discloses the procedure for financing physical culture and sports in Ukraine. The features of financing of this sphere of activity depending on directions are determined. The necessity of introducing effective steps to increase financing of physical culture and sports in Ukraine is argued.

Key words: *expenditures, sport, Paralympic sport, budget, legal regulation, physical culture and sports.*